

Air raid shelters, which saved thousands of lives during the Spanish Civil War, are to be found below the city's streets throughout Barcelona. Over recent years, they have been in the news and have become an important part of the collective heritage of those who live in the city. There are hundreds in air raid shelters in Barcelona, both complete and unfinished, built as a result of the passive defence policy pursued by the City Council, the Government of Catalonia and the city's population for the purposes of protection.

The large number of shelters being found during building works means thought must be given as to the best way to proceed. In order to study the matter and to move forward in defining heritage intervention criteria, MUHBA has organised these working sessions that are open to the city's residents.

THURSDAY 19th DECEMBER

08.30

Reception and collection of documentation/accreditation

09.00

INSTITUTIONAL OPENING

Jordi Martí (Head of Culture, Barcelona City Council), Miquel Caminal Badia (Director of Democratic Memorial of Catalonia), Joaquim Mestre (Councillor for Civil Rights, Barcelona City Council)

09.15

CITIES IN TIMES OF MODERN WARFARE. A HISTORICAL VISION

Presentation and moderation: Ferran Puig (Head of Archaeology Service, MUHBA)

09.20

Air raids on Barcelona in the context of the 1936-1945 air war, Gabriel Cardona, historian

10.05

Active and passive defence of the city of Barcelona, 1936-1939, David Gesalí (Researcher at the Centre for Research and Documentation on Republican Aviation and the Civil War, URV)

10.50

Coffee break

11.15

The defence of Barcelona. From wartime story to heritage objects, Ramon Arnabat (Director of the Centre for Research and Documentation on Republican Aviation and the Civil War, URV)

12.00

Open discussion

12.30

THE TRACES OF THE CIVIL WAR, THE CITY'S HISTORICAL HERITAGE. THE CASE OF THE SHELTERS.

Presentation and moderation: Carme Miró (Head of the Urban Archaeology Plan, MUHBA)

12.35

Chronotypology of air-raid shelters in Barcelona, Jordi Ramos Ruiz. (Archaeologist, ATICS SL)

13.20

Air raid shelters: history, memory and heritage,

Round table with Josep Maria Contel (journalist), Quim Martín (Coordinator of Organisations in Can Baró), Valerie Powles (Shelter 307 researcher)

14.00

Open discussion

14.30

Lunch break

16.00

WHAT TO PRESERVE? LEGISLATION, CATALOGING AND DRAWING UP INVENTORIES

Presentation and moderation: Joan Roca (Director of MUHBA)

16.10

The archaeology of air raid shelters in the city of Barcelona,

Ferran Puig (Head of Archaeology Service, MUHBA)

17.00

Round table with Andreu Besolí (Doctor in Social Sciences and Heritage Education, DIDPATRI Research Group, UB), Josep Castells i Camp (Archaeology and Palaeontology Service, Department of Culture, Government of Catalonia), Ricard Conesa (Historian and technician on projects and Memory Spaces of the Democratic Memorial), Carme Miró (Head of the Urban Archaeology Plan, MUHBA), Jordi Rogent i Albiol (architect, Head of the Project to Review the Architectural Catalogue of Barcelona City Council)

18.15

Open discussion

FRIDAY 18th DECEMBER

08.30

WARTIME ARCHAEOLOGY: MODELS AND PROPOSALS FOR INTERVENTION

Presentation and moderation: Ramon Arnabat (Director of the Centre for Research and Documentation on Republican Aviation and the Civil War, URV)

08.40 The archaeology of air-raid shelters in the centre of power of the "Third Reich" and the heritage issue, (Dr. Peter R. Fuchs, State Office for Historical Monuments of Berlin, Conservation of Archaeological Monuments)

09.25

The history, archaeology and memory of air-raid shelters in London, Dr. Gabriel Moshenska, (University College London, Institute of Archaeology)

10.10

Coffee break

10.30

TOWARDS A PROTOCOL FOR INTERVENTION

Presentation and moderation: Joan Roca (Director of MUHBA).

10.40

Discussion table with Ramon Arnabat (Director of the Centre for Research and Documentation on Republic Aviation and the Civil War, URV), Jordi Guixé (Historian and Head of Projects and Memory Spaces of Democratic Memorial), Gemma Hernández (Head of Archaeology Service and Palaeontology, Department of Culture, Government of Catalonia), Ferran Puig (Head of Archaeology Service, MUHBA), Jordi Rogent (Project Director to review the City of Barcelona's Heritage Catalogue)

12.45

Conference wrap-up Organising Committee

13.00

Closure

Joan Roca (Director of MUHBA), Jordi Roca i Armengol (Director General of Cultural Heritage of the Government of Catalonia), Ramon Garcia-Bragado (Fourth Deputy Mayor and Councillor for Housing and Urban Planning)

SATURDAY 19th DECEMBER

10.00-14.00

Tour of various air-raid shelters in Barcelona

It is proposed that the **front row** be reserved for individuals, organisations and associations involved in this area

Organising Committee:

Barcelona History Museum (Institute of Culture, Barcelona City Council) and Democratic Memorial (Government of Catalonia)

Scientific Secretariat:

Ramon Arnabat (Director of the Centre for Research and Documentation on Republican Aviation and the Civil War, URV), David Íñiguez (Researcher at the Centre for Research and Documentation on Republican Aviation and the Civil War, URV), Carme Miró (head of the Urban Archaeology Plan, MUHBA), Ferran Puig (Head of the Archaeology Service, MUHBA), Joan Roca (Director of MUHBA)

Technical Secretariat:

Elisenda Curià

INFORMACIÓ GENERAL INFORMACIÓN GENERAL GENERAL INFORMATION

Dates

Fechas

Dates

17, 18 i 19 de desembre
17, 18 y 19 de diciembre
17th, 18th and 19th December

Lloc

Lugar

Venue

Museo de Historia de Barcelona
Sala Martí l'Humà
Plaza del Rei, s/n
08002 Barcelona

Reserves

Reservas

Reservations

Tel.: 932562122
Fax: 93 268 04 54
reserves-mhcb@bcn.cat

Horari d'atenció:

de dilluns a dijous,
de 10 a 14h i de 16 a 19h.
Divendres de 10 a 14h.

Horario de atención:

de lunes a jueves,
de 10 a 14h i de 16 a 19h.
Viernes de 10 a 14h.

Opening hours:

Monday to Thursday, from
10.00 to 14.00 and 16.00 to
19.00. Friday from 10.00 to
14.00.

www.museuhistoria.bcn.cat

PATROCINEN | PATROCINAN | SPONSORED BY

gasNatural

el Periódico

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

CENTRE DE RECERCA I DEBAT JORNADES

17-18-19/12/2009

Els refugis antiaeris de Barcelona Criteris d'intervenció patrimonial

Los refugios antiaéreos de Barcelona Criterios de intervención patrimonial

Air Raid Shelters of Barcelona Heritage Intervention Criteria

memorial
democràtic

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació

BARCELONA
CULTURA

Ajuntament de Barcelona

Els refugis antiaeris que van salvar milers de vides durant la guerra civil es distribueixen per tot el subsòl de la ciutat i en els darrers anys han esdevingut notícia i part important del patrimoni col·lectiu dels barcelonins. A la ciutat hi ha centenars de refugis antiaeris, alguns d’acabats i altres d’inacabats, com a resultat de la política de defensa passiva que van posar en marxa l’Ajuntament de la ciutat, la Generalitat de Catalunya i la ciutadania per protegir-se dels atacs aeris de l’aviació franquista.

L’alt nombre de refugis que es localitzen, com a resultat dels processos urbanístics, obliga a estudiar quines són les millors maneres d’actuar-hi. Amb l’objectiu d’aprofundir en aquests temes i d’avançar en la definició de polítiques d’intervenció patrimonial, el MUHBA convoca aquestes jornades obertes al conjunt de la ciutadania.

Los refugios antiaéreos que salvaron miles de vidas durante la guerra civil se distribuyen por todo el subsuelo de la ciudad y en los últimos años han pasado a ser noticia y parte importante del patrimonio colectivo de los barceloneses. En la ciudad existen cientos de refugios antiaéreos, algunos acabados y otros sin acabar, que son el resultado de la política de defensa pasiva que pusieron en marcha el Ayuntamiento de la ciudad, la Generalitat de Cataluña y la ciudadanía para protegerse de los ataques aéreos de la aviación franquista.

La gran cantidad de refugios localizados como resultado de los procesos urbanísticos obliga a estudiar cuáles son las mejores formas de actuar respecto a ellos. Con el objetivo de profundizar en estos temas y de avanzar en la definición de políticas de intervención patrimonial, el MUHBA convoca estas jornadas abiertas a toda la ciudadanía.

DIJOUS 17 DE DESEMBRE	
08.30 Recepció i lliurament de documentació/acreditacions	
09.00 OBERTURA INSTITUCIONAL Jordi Martí (delegat de Cultura, Ajuntament de Barcelona), Miquel Caminal Badia (director del Memorial Democràtic de Catalunya), Joaquim Mestre (regidor de Drets Civils, Ajuntament de Barcelona)	
09.15 LES CIUTATS DAVANT LA GUERRA MODERNA. UNA VISIÓ HISTÒRICA Presentació i moderació: Ferran Puig (cap del Servei d’Arqueologia, MUHBA)	
09.20 Els atacs aeris sobre Barcelona en el context de la guerra aèria, 1936-1945, Gabriel Cardona, historiador	
10.05 La defensa activa i passiva de la ciutat de Barcelona, 1936-1939, David Gesalí i David Íñiguez (investigadors del Centre de Recerca i Documentació sobre l’Aviació Republicana i la Guerra Civil, URV)	
10.50 Pausa cafè	
11.15 La defensa de Barcelona. Del relat històric als elements patrimonials, Ramon Arnabat (Director del Centre de Recerca i Documentació sobre l’Aviació Republicana i la Guerra Civil, URV)	
12.00 Debat general	
12.30 L’EMPREMTA DE LA GUERRA CIVIL, PATRIMONI HISTÒRIC DE LA CIUTAT. EL CAS DELS REFUGIS Presentació i moderació: Carme Miró (responsable del Pla d’Arqueologia Urbana, MUHBA)	
12.35 Cronotipologia dels refugis antiaeris de Barcelona, Jordi Ramos Ruiz. (arqueòleg, ATICS SL)	
13.20 Els refugis antiaeris: història, memòria i patrimoni, Taula rodona amb Josep Maria Contel (periodista), Quim Martín (Coordinadora d’Entitats de Can Baró), Valerie Powles (documentalista del Refugi 307)	
14.00 Debat general	
14.30 Pausa dinar	
16.00 QUÈ CONSERVAR? LEGISLAR, INVENTARIAR I CATALOGAR Presentació i moderació: Joan Roca (director del MUHBA)	
16.10 Arqueologia dels refugis antiaeris de Barcelona, Ferran Puig (cap del Servei d’Arqueologia, MUHBA)	
17.00 Taula rodona amb Andreu Besolí (doctor en Didàctica de les Ciències Socials i del Patrimoni, grup de recerca DIDPATRI, UB), Josep Castells i Camp (Servei d’Arqueologia i Paleontologia, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya), Ricard Conesa (historiador i tècnic de Projectes i Espais de Memòria del Memorial Democràtic), Carme Miró (responsable del Pla d’Arqueologia Urbana, MUHBA), Jordi Rogent i Albiol (arquitecte en cap del Projecte de Revisió del Catàleg Arquitectònic de l’Ajuntament de Barcelona)	
18.15 Debat general	

DIVENDRES 18 DE DESEMBRE	
08.30 ARQUEOLOGIA DEL CONFLICTE BÈL·LIC: MODELS I PROPOSTES D’INTERVENCIÓ Presentació i moderació: Ramon Arnabat (Director del Centre de Recerca i Documentació sobre l’Aviació Republicana i la Guerra Civil, URV)	
08.40 L’arqueologia dels refugis antiaeris en el centre del poder del “Tercer Reich” i la problemàtica del patrimoni, Dr. Peter R. Fuchs (Oficina Estatal de Monuments Històrics de Berlín, Conservació de Monuments Arqueològics)	
09.25 La història, l’arqueologia i la memòria dels refugis antiaeris de Londres, Dr. Gabriel Moshenska (University College London, Institut d’Arqueologia)	
10.10 Pausa cafè	
10.30 CAP A UN PROTOCOL D’INTERVENCIÓ Presentació i moderació: Joan Roca (director del MUHBA).	
10.40 Taula debat amb Ramon Arnabat (director del Centre de Recerca i Documentació sobre l’Aviació Republicana i la Guerra Civil, URV), Jordi Guixé (historiador i cap de Projectes i Espais de Memòria del Memorial Democràtic), Gemma Hernández (cap del Servei d’Arqueologia i Paleontologia, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya), Ferran Puig (cap del Servei d’Arqueologia del MUHBA), Jordi Rogent i Albiol (arquitecte en cap del Projecte de Revisió del Catàleg Arquitectònic de l’Ajuntament de Barcelona)	
12.45 Apunt final de balanç Comitè Organitzador	

13.00

Acte de cloenda

Joan Roca (director del MUHBA), Jordi Roca i Armengol (director general del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya), Ramon Garcia-Bragado (quart tinent alcalde i regidor d’Habitatge i Urbanisme)

DISSABTE 19 DE DESEMBRE
10.00-14.00 Visita a diversos refugis antiaeris de la ciutat de Barcelona

10.00-14.00 Visita a diversos refugis antiaeris de la ciutat de Barcelona
S’ha previst una fila zero de persones, entitats i associacions relacionades amb el tema
Comitè organitzador: Museu d’Història de Barcelona (Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona) i Memorial Democràtic (Generalitat de Catalunya)
Secretaria Científica: Ramon Arnabat (director del Centre de Recerca i Documentació sobre l’Aviació Republicana i la Guerra Civil, URV), David Íñiguez (investigador del Centre de Recerca i Documentació sobre l’Aviació Republicana i la Guerra Civil, URV), Carme Miró (responsable del Pla d’Arqueologia Urbana, MUHBA), Ferran Puig (cap del Servei d’Arqueologia, MUHBA), Joan Roca (director del MUHBA)
Secretaria Tècnica: Elisenda Curià

JUEVES 17 DE DICIEMBRE	
08.30 Recepción y entrega de documentación/acreditaciones	
09.00 APERTURA INSTITUCIONAL Jordi Martí (delegado de Cultura, Ayuntamiento de Barcelona), Miquel Caminal Badia (director del Memorial Democràtic de Catalunya), Joaquim Mestre (regidor de Derechos Civiles, Ayuntamiento de Barcelona)	
09.15 LAS CIUDADES ANTE LA GUERRA MODERNA. UNA VISIÓN HISTÓRICA Presentación y moderación: Ferran Puig (jefe del Servicio de Arqueología, MUHBA)	
09.20 Los ataques aéreos sobre Barcelona en el contexto de la guerra aérea 1936-1945, Gabriel Cardona, historiador	
10.05 La defensa activa y pasiva de la ciudad de Barcelona, 1936-1939, David Gesalí (investigador del Centro de Investigación y Documentación sobre la Aviación Republicana y la Guerra Civil, URV)	
10.50 Pausa café	
11.15 La defensa de Barcelona. Del relato histórico a los elementos patrimoniales, Ramon Arnabat (director del Centro de Investigación y Documentación sobre la Aviación Republicana y la Guerra Civil, URV), Jordi Guixé (historiador y jefe de Proyectos y Espacios de Memoria del Memorial Democràtic), Carme Miró (responsable del Plan de Arqueología Urbana, MUHBA), Jordi Rogent i Albiol (arquitecto jefe del Proyecto de Revisión del Catálogo Arquitectónico del Ayuntamiento de Barcelona)	
12.00 Debate general	
12.30 LA HUELLA DE LA GUERRA CIVIL, PATRIMONIO HISTÓRICO DE LA CIUDAD. EL CASO DE LOS REFUGIOS Presentación y moderación: Carme Miró (responsable del Plan de Arqueología Urbana, MUHBA)	

12.35

Cronotipología de los refugios antiaéreos de Barcelona,

Jordi Ramos Ruiz (arqueólogo, ATICS SL)

13.20

Los refugios antiaéreos: historia, memoria y patrimonio, Mesa redonda con Josep Maria Contel (periodista), Quim Martín (Coordinadora de Entidades de Can Baró), Valerie Powles (documentalista del Refugio 307)

14.00

Debate general

14.30

Pausa comida

16.00

¿QUÉ CONSERVAR? LEGISLAR, INVENTARIAR Y CATALOGAR

Presentación y moderación:

Joan Roca (director del MUHBA)

16.10

Arqueología de los refugios antiaéreos de la ciudad de Barcelona, Ferran Puig (jefe del Servicio de Arqueología, MUHBA)

17.00

Mesa redonda con Andreu Besolí (doctor en Didáctica de las Ciencias Sociales y del Patrimonio, grupo de investigación DIDPATRI, UB), Josep Castells i Camp (Servicio de Arqueología y Paleontología, Departamento de Cultura, Generalitat de Cataluña), Ricard Conesa (historiador y técnico de Proyecto y Espacios de Memoria del Memorial Democràtic), Jordi Guixé (historiador y jefe de Proyectos y Espacios de Memoria del Memorial Democràtic), Gemma Hernández (jefe del Servicio de Arqueología y Paleontología, Departamento de Cultura, Generalitat de Cataluña), Ferran Puig (jefe del Servicio de Arqueología del MUHBA), Jordi Rogent i Albiol (arquitecto jefe del Proyecto de Revisión del Catálogo Arquitectónico del Ayuntamiento de Barcelona)

18.15

Debate general

VIERNES 18 DE DICIEMBRE	
12.45 Apunte final de balance Comitè Organizador	
13.00 Acto de clausura Joan Roca (director del MUHBA), Ramon Garcia-Bragado (cuarto teniente de alcalde y concejal de Vivienda y Urbanismo), Jordi Roca i Armengol (director general de Patrimonio Cultural de la Generalitat de Cataluña)	
08.30 ARQUEOLOGÍA DEL CONFLICTO BÉLICO: MODELOS Y PROPUESTAS DE INTERVENCIÓN Presentación y moderación: Ramon Arnabat (director del Centro de Investigación y Documentación sobre la Aviación Republicana y la Guerra Civil, URV)	
08.40 La arqueología de los refugios antiaéreos en el centro del poder del “Tercer Reich” y la problemática del patrimonio, Dr. Peter R. Fuchs (Oficina Estatal de Monumentos Históricos de Berlín, Conservación de Monumentos Arqueológicos)	
09.25 La historia, la arqueología y la memoria de los refugios antiaéreos de Londres, Dr. Gabriel Moshenska (University College London, Instituto de Arqueología)	
10.10 Pausa café	
10.30 HACIA UN PROTOCOLO DE INTERVENCIÓN Presentación y moderación: Joan Roca (director del MUHBA)	
10.40 Mesa debate con Ramon Arnabat (director del Centro de Investigación y Documentación sobre la Aviación Republicana y la Guerra Civil, URV), Jordi Guixé (historiador y jefe de Proyectos y Espacios de Memoria del Memorial Democràtic), Gemma Hernández (jefe del Servicio de Arqueología y Paleontología, Departamento de Cultura, Generalitat de Cataluña), Ferran Puig (jefe del Servicio de Arqueología del MUHBA), Jordi Rogent i Albiol (arquitecto jefe del Proyecto de Revisión del Catálogo Arquitectónico del Ayuntamiento de Barcelona)	

SÁBADO 19 DE DICIEMBRE

10.00-14.00

Visita a varios refugios antiaéreos de la ciudad de Barcelona

S’ha previsto una fila cero de personas, entidades y asociaciones relacionadas con el tema
Comité organizador: Museo de Historia de Barcelona (Instituto de Cultura, Ayuntamiento de Barcelona) y Memorial Democràtic (Generalitat de Cataluña)
Secretaria Científica: Ramon Arnabat (director del Centro de Investigación y Documentación sobre la Aviación Republicana y la Guerra Civil, URV), David Íñiguez (investigador del Centro de Investigación y Documentación sobre la Aviación Republicana y la Guerra Civil, URV), Carme Miró (responsable del Plan de Arqueología Urbana, MUHBA), Ferran Puig (jefe del Servicio de Arqueología, MUHBA), Joan Roca (director del MUHBA)
Secretaría Técnica: Elisenda Curià